

**ДІАГНОСТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ
ЯК ЕЛЕМЕНТ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ***

*Лі Мін, здобувач,
Сумський державний університет, м. Суми*

У статті розглянуті питання розвитку основних напрямів удосконалення соціально-економічного розвитку регіонів. На основі виявлення проблемних факторів соціально-економічного розвитку регіону виділені основні показники діагностики та моніторингу соціо-еколого-економічного розвитку.

***Ключові слова:** регіон, розвиток, соціально-економічна система, управління, діагностика.*

ВСТУП

Розроблення і реалізація ефективної регіональної політики розглядаються як одна із стратегічних цілей України.

Диспропорції в регіональному розвитку країни і сповільнений процес інформатизації суспільства не дозволили сформувати комплексні системи управління в регіонах, носячи, з одного боку уніфікований характер, а з іншого, – такі, що відповідають принципам регіональної специфіки і диференціації. В результаті сьогодні продовжує залишатися невирішеним цілий ряд регіональних проблем, таких як спад виробництва, зниження якості життя населення, руйнування територіальної, у тому числі й соціальної інфраструктури тощо.

Очевидно, що в кожному із суб'єктів України необхідна модифікація існуючих управлінських механізмів, яка дозволить не лише розв'язати вищезазвані проблеми, а й ефективніше використовувати потенціал території, і врешті решт підвищить конкурентоспроможність регіонів.

Початковим етапом формування управлінської стратегії є збір і аналіз даних як про наявні ресурси, так і про їх якісні характеристики. Своєчасність, достовірність і достатність одержуваної інформації є заставою успішної реалізації подальших управлінських етапів, наприклад прогнозування, планування, оцінки розвитку. Тому в науковій літературі моніторингу відводиться особлива роль. У зарубіжних країнах на його проведення виділяється значне фінансування. У зв'язку з цим стоїть завдання вдосконалення механізмів побудови та організації систем діагностики соціально-економічного розвитку регіонів.

Дослідженнями регіональних проблем, зокрема проблемами діагностики соціально-економічного розвитку, активно займалися як вітчизняні, так і зарубіжні учені. Ці проблеми відображені в працях Н. Агафонова, У. Айзарда, Н. Баранського, Т. Безгрошевих, А. Гранберга, В. Грішина, Р. Ефімової, В. Ільїна, О. Ким, В. Кистанова, І. Кладченко, Н. Колосовського, В. Крісталлера, В. Лексина, А. Леша, О. Літовки, А. Малініна, Г. Паламаренко, Дж. Стрікленда, П. Друкера, Г. Мінцберга, М. Портера, Т. Райнера, Е. Сафонова, А. Ськопіна, М. Степанова, А. Чеботарева, Е. Шарафанової, А. Швецова А. Шилова та інших.

Проте, незважаючи на значний обсяг досліджень з питань проведення моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів, невирішеними залишаються багато аспектів першочергових проблем. Одним із них залишилося найважливіше питання побудови комплексних систем діагностики соціально-економічного розвитку регіону, що мають як

* Стаття рекомендована до друку доктором економічних наук Теліженком О. М., СумДУ, м. Суми

уніфіковані, так й індивідуальні риси. У дослідженнях недостатньо приділено уваги створенню на основі даних моніторингу чітких результуючих показників при оцінці соціально-економічного розвитку. Практично не розглянута можливість використання інноваційних методів під час проведення діагностики соціально-економічного розвитку регіонів.

Метою дослідження є розвиток основних напрямів удосконалення соціально-економічного розвитку регіонів.

Об'єктом дослідження є система діагностики соціально-економічного розвитку регіону.

Предметом дослідження є управлінські й соціально-економічні відносини, що виникають у процесі формування системи соціо-еколого-економічного розвитку.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Забезпеченість України мінерально-сировинними ресурсами на достатньому рівні, проте нерівномірність їх розміщення відображається на конкурентоспроможності регіонів. За всього різноманіття складових мінерально-сировинної бази є підстави вважати, що деякі види ресурсів погано розвідані. Ця проблема на сьогодні вирішується шляхом пошуку нових родовищ з подальшою їх експлуатацією. Для цього необхідно проводити заходи щодо дослідження територій на всіх рівнях управління.

Поняття забезпеченості ресурсами визначається взаємним співвідношенням між кількістю природних ресурсів і розмірами їх використання. Таке трактування не дає можливості оцінити ефективність використання ресурсів і обмежує мінерально-сировинну базу шляхом врахування ресурсів тільки природного походження. Отже, виникає необхідність у доповненні зазначеного поняття, яке має на увазі розгляд забезпеченості ресурсами із соціально-економічної точки зору. Таким чином, соціально-економічна забезпеченість ресурсами регіону – це взаємне співвідношення між кількістю всіх наявних ресурсів і розмірами (якістю) їх використання, оцінкою ефективності якого є підвищення конкурентоспроможності регіону.

Від інформації про мінерально-сировинну забезпеченість залежить розвиток багатьох сфер життя в регіоні, на основі цих даних будується управління територією, розробляються цільові програми, стратегії, від них деякою мірою залежать безпека населення та еволюція економічного сектору. Тому має сенс розглядати забезпеченість ресурсами регіону не просто як показник наявності тих або інших ресурсів, а як складну систему взаємозв'язаних елементів.

Разом з тим останнім часом у теорії та практиці управління все більшого поширення набувають принципи стійкого розвитку, причому сутність стратегії стійкого розвитку особливо наочно виявляється саме в регіональному аспекті. Це пов'язано з тим, що стратегія реалізується перш за все на певних територіях, у кожній з яких економічні, природні, соціальні, екологічні й інші складові створюють єдину систему (регіональний комплекс), яка, у свою чергу, є елементом загальної територіальної структури.

Проведене дослідження теоретико-методологічних підходів до визначення сутності соціо-еколого-економічного розвитку дозволило сформулювати таке визначення регіону, що враховує вимоги стійкого розвитку. *Регіон* – сукупність природних, господарських і соціальних компонентів, які володіють певною єдністю, виступають як самостійний повноцінний суб'єкт відносин на різних рівнях (регіональному та міжнародному), здатні до саморозвитку за рахунок наявних

конкурентних переваг, що дозволяють задовольняти основні життєві потреби населення, яке проживає як на даній території, так і поза нею.

Такий підхід дозволяє врахувати весь комплекс чинників та умов, що впливають на регіональний розвиток, і розробити модель соціо-еколого-економічного розвитку регіону на основі вимог стійкого розвитку. Для цих цілей був проведений поглиблений аналіз існуючого зарубіжного досвіду стратегічного управління територіями на основі принципів стійкого розвитку. Виявлення сучасних тенденцій розвитку показало істотне розширення комплексу чинників, умов, показників, що впливають на розвиток регіональних систем.

Вивчення зарубіжного досвіду, зокрема Лісабонської стратегії, дозволило зробити висновок, що застосовувана в цих стратегіях модель (економіка-суспільство-екологія) не відповідає на сьогодні тенденціям і умовам розвитку, оскільки є надто спрощеною. Зокрема, під час реалізації Лісабонської стратегії виявилися невраховані інституційні й інформаційні чинники. На підставі проведеного дослідження була розроблена і запропонована багатофакторна модель соціо-еколого-економічного розвитку регіону (рис.1).

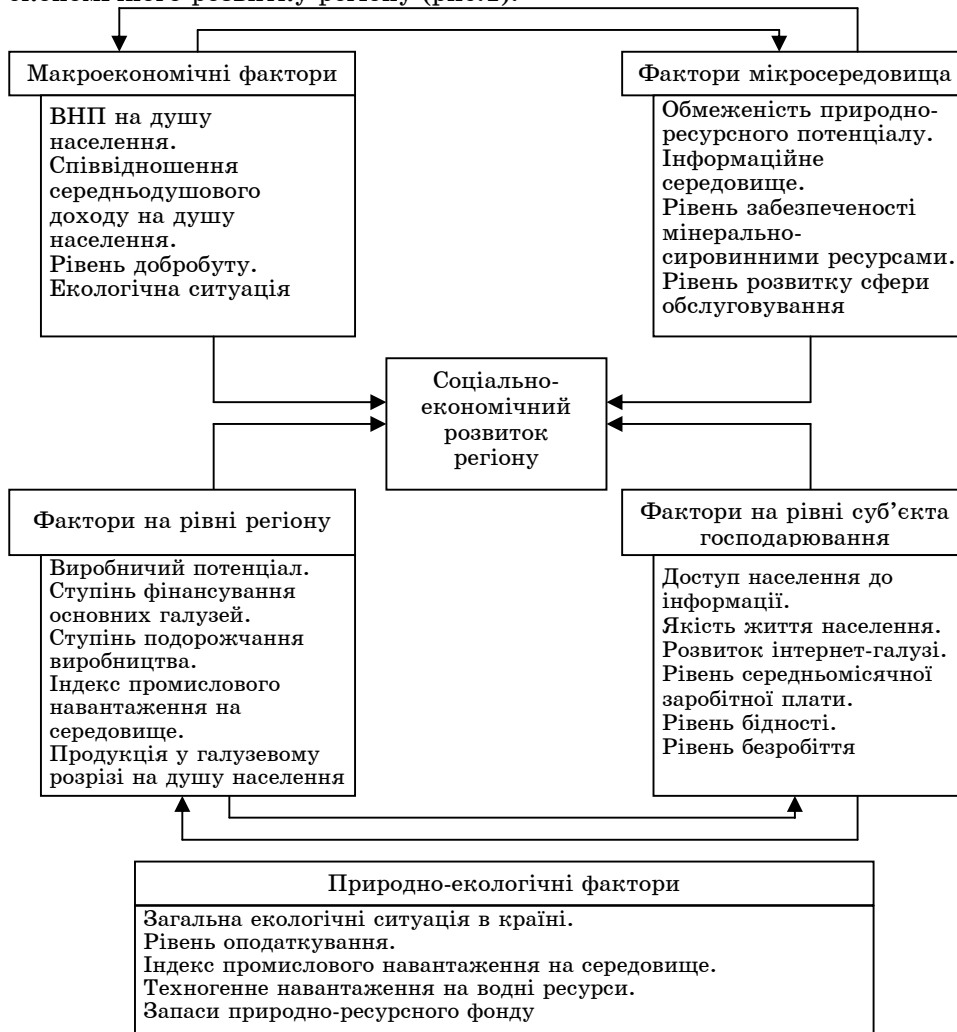

Рисунок 1 – Багатофакторна модель соціо-еколого-економічного розвитку регіону

Необхідність залучення цих чинників у практику стратегічного управління обумовлена тим, що невдачі й проблеми реалізації багатьох стратегій і програм розвитку обумовлені невідповідністю існуючої структури вимогам і завданням стійкого розвитку, слабкою скоординованістю дій органів влади та управління з реалізації стратегії на окремих територіях (особливо у сфері узгодження цілей розвитку окремих країн ЄС, які серйозно різняться між собою за дуже багатьма показниками соціально-економічного розвитку), розпливчастістю цілей і показників оцінки досягнення цілей тощо. До цього в сучасних умовах додається різко збільшена роль інформаційних чинників, без яких в цей час неможливе успішне досягнення цілей розвитку. В результаті створення телекомунікаційних та інформаційних мереж, що виходять далеко за рамки окремих регіонів, і вдосконалення міжнародної транспортної інфраструктури зменшується так звана економічна відстань між регіонами. Світове господарство стало єдиним цілим, перетворилося в компактний еколого-економічний простір. Таким чином, на сьогодні посилилася роль двох чинників стратегічного управління соціально-економічними процесами: соціально-економічними та екологічними

Разом з тим ефективно управління будь-якою соціально-економічною системою неможливе без використання комплексу показників, що всебічно відображають цілі й завдання управління, що дозволяють перевірити ступінь досяжності цілей, оцінити якість як окремих управлінських дій і заходів, так і всієї системи управління в цілому.

На основі проведеного аналізу можна виділити основні фактори, за допомогою яких можна проводити діагностику соціально-економічного розвитку регіону, їх групування та виявлення пріоритетних напрямів розвитку. Основними з них є:

- ВВП на душу населення;
- витрати на дослідження і розроблення;
- рівень безробіття;
- рівень бідності;
- рівень розвитку сфери обслуговування;
- виробничий потенціал;
- індекс промислового навантаження на середовище;
- рівень витрат на охорону довкілля.

Важливим методичним елементом переходу до системи управління регіоном на принципах стійкого розвитку є розроблення і впровадження комплексної системи показників оцінки його розвитку, адекватної новим цілям і завданням. Проте перевірка практичної застосовності ряду зарубіжних і вітчизняних методик оцінки стійкого розвитку регіону показала їх невідповідність вимогам і завданням стратегічного управління регіональним розвитком у сучасних умовах. Тому на основі розробленої багатофакторної моделі соціо-еколого-економічного розвитку регіону була розроблена і обґрунтована комплексна система показників стійкого розвитку регіону з урахуванням української специфіки.

При побудові системи показників було враховане те, що українські регіони є складною багаторівневою структурою, яка володіє своєю внутрішньою динамікою, але в той же час є важливою складовою національної економіки. Для українських регіонів характерна наявність великої кількості різноманітних зв'язків, поєднання економічного, соціального, екологічного, інформаційного та інших елементів, циркуляція великих фінансових матеріальних та інформаційних потоків. В Україні ключовими є проблеми економічної самостійності, безпеки і стійкого розвитку регіонів.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз існуючих соціально-економічних систем показав ряд проблем, як з отриманням даних (це пов'язано з використанням як джерела даних знімків із супутника, літака або вертольота, які мають деякі недоліки), так і з подальшим їх використанням. У цьому форматі переважний розвиток може забезпечуватися за рахунок: розвитку технологій стільникового зв'язку, комп'ютерних і телекомунікаційних мереж, розвитку внутрішньої інфраструктури зв'язку (особливо магістральних каналів) тощо.

Інноваційні інструменти соціо-еколого-економічного розвитку регіону є додатковим чинником його розвитку. Активізація використання зазначених чинників, інтелектуальних можливостей, формування нового портфеля ресурсів і стимулювання зростання подібних активів можуть інтенсифікувати розвиток регіону.

ДИАГНОСТИКА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА КАК ЭЛЕМЕНТ МЕХАНИЗМА ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ

*Ли Мин, соискатель,
Сумский государственный университет, г. Сумы*

В статье рассмотрены основные вопросы совершенствования социально-экономического развития регионов. На основе выявления проблемных факторов социально-экономического развития региона выделены базовые показатели диагностики и мониторинга социо-эколого-экономического развития.

Ключевые слова: *регион, развитие, социально-экономическая система, управление, диагностика.*

DIAGNOSIS OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT AREA AS PART OF THE MECHANISM OF GOVERNMENT

*Li Ming,
Sumy State university, Sumy, Ukraine*

The article deals with the development of the main directions of improving the socio-economic development. Based on the detection of problematic factors of socio-economic development of the region identified key indicators for diagnosis and monitoring of socio-ecological and economic development.

Key words: *region, development, socio-economic system, management, diagnostics.*

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Башкатов Б. И. Социально-экономическая статистика : учебник / Б. И. Башкатов. – М. : ИНИТИ-ДАНА, 2002. – 703 с.
2. Глазов М. М. Функциональная диагностика в управлении деятельностью предприятием / М.М. Глазов - СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 1999. – 325 с.
3. Дмитриева О. Г. Региональная экономическая диагностика / О. Г. Дмитриева. - СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 1999. – 90 с.
4. Семиноженко В.П. Новый регионализм / В. П. Семиноженко, Б. М. Данилишин. - К: Наукова думка, 2005.- 160 с.
5. Социально-экономическая статистика : Практикум: учеб. пособие / под. ред. В. Н. Салина, Е. П. Шпаковской. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 192 с.
6. Столярчук Я. М. Глобальні асиметрії економічного розвитку: моногр. / Я. М. Столярчук. – К. : КНЕУ, 2009. – 302 с.

Надійшла до редакції 24 грудня 2012 р.